

KURIKULUM I

2012/2013

I. DEFINICE KURIKULA

Obsah:

1. 1 Jak chápat pojem kurikulum.
1. 2 Významy pojmu kurikulum (dle různých autorů).
1. 3 Podoby, složky a roviny kurikula.
1. 4 Cíle vzdělávání v teorii kurikula
1. 5 Kurikulum z hlediska potřeb předškolního dítěte.
1. 6 Aktuální cíle předškolního vzdělávání.

1.1 Jak chápat pojem kurikulum?

zahraniční pedagogice;

- ❖ Vznikl ve 20. letech min. stol. v USA, – zakladatelé teorie kurikula – F. Bobbit, 1918; W. Charters, 1923; v Evropě od 60. let 20. století;
- ❖ U nás do konce 80. let pojem téměř neznámý;
- ❖ Původ slova z latinského curre (běžet) a v podobě curriculum má původní význam – běh, oběh, závodiště, také závodní vozík.....;
- ❖ Curriculum vitae – životopis, běh života;
- ❖ V pedagogickém smyslu – „*pohyb, který doprovází vývoj dítěte*“ (Opravilová).

1.1 Jak chápat pojem kurikulum?

„V pedagogickém smyslu chápeme kurikulum jako plánovanou, záměrně vytyčovanou a nasměrovanou trasu, při jejímž absolvování získává dítě postupně zkušenost, a to v závislosti na svých schopnostech a zájmu.“ (Opravilová)

🌲 Směr a trasa může mít buď:

- tradiční podobu – nekompromisní příkaz směru jízdy se zákazem zastavení, povinně dodržovanou a nezpochybnitelnou trasu (normu)*
- nebo jde o doporučený, použitelný a osvědčený model, v němž jsou odbočky, zastavení i malé návraty dovoleny (současné kurikulum)*

1.2 Významy pojmu kurikulum

(DLE RŮZNÝCH AUTORŮ)

Až do 80. let minulého století byly uplatňovány dva významy tohoto pojmu:

- ❖ **Vzdělávací program, projekt, plán** – zahrnuje škálu od programu jednotlivého kurzu nebo vyučovacího předmětu až po komplexní program vzdělávací instituce, tj. plán všech aktivit školy (A. V. Kelly, 1977).
- ❖ **Průběh studia a jeho obsah** – charakteristika vzdělávací dráhy a obsah zkušenosti, kterou žák získává v době studia (D. K. Wheeler, 1974).

1.2 Významy pojmu kurikulum

Podle knihy A. Lewyho, 1991 jsou různé definice mnoha autorů, např.:

- ❖ Kurikulum je program a život školy.
- ❖ Kurikulum je plán obsahu vyučování.
- ❖ Kurikulum je plán učení.
- ❖ Kurikulum je veškerá zkušenost žáka získaná ve škole.
- ❖ Kurikulum zahrnuje učivo, vztahy učitele a žáků a prostředí.
- ❖ Kurikulum je plánovaná a řízená učební zkušenost.

1.2 Významy pojmu kurikulum

Pedagogický slovník (Průcha, 2001) rozlišuje 3 základní významy tohoto pojmu.

- ❖ Vzdělávací program, projekt, plán.
- ❖ Průběh studia a jeho obsah.
- ❖ Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.
- ❖ V *Moderní pedagogice* (2002) uvádí tentýž autor že: „Vzdělávací program, kterému v anglické terminologii odpovídá nejspíše termín *national curriculum* (národní kurikulum) nebo *framework* (rámec kurikula, rámcové kurikulum).

1.2 Významy pojmu kurikulum

- ❖ **Obecná charakteristika kurikula** (dle Walterové)
- ❖ PROČ (smysl, hodnoty, funkce a cíle vzdělávání)
- ❖ KOHO (které subjekty vzdělávání)
- ❖ V ČEM (co, s jakým obsahem)
- ❖ KDY (časový faktor, ve kterém věku, v jaké posloupnosti..)
- ❖ JAK (vzdělávací strategie, učební situace, interakce...)
- ❖ ZA JAKÝCH PODMÍNEK (v jakém vzdělávacím prostředí – legislativní rámec, spolupráce, vybavení...)
- ❖ S JAKÝMI EFEKTY (s jakými očekávanými výsledky – kritéria a nástroje hodnocení, způsoby sdělování výsledků..)

VZDĚLÁVAT?

1.2 Významy pojmu kurikulum

Z výzkumů kurikula vyplývá, že i přes nejednotnost ve vymezení tohoto pojmu, považujeme

kurikulum, za komplexní jev, který zahrnuje proces, prostředí i prostředky pro dosažení stanoveného cíle.

1.3 Podoby a roviny kurikula

Zobecněné roviny kurikula:

Např.

❖ Zamýšlené–plánované:

předeepsané (RVP)

doporučené

❖ Realizované ve školním prostředí: (ŠVP, TVP)

❖ Osvojené žáky: to, co se žáci skutečně naučí.

1.3 Podoby a roviny kurikula

Nejčastěji rozlišované podoby kurikula:

- ❖ **Doporučené:** dokument o základních koncepčních otázkách.
- ❖ **Předepsané:** oficiální, závazný dokument.
- ❖ **Realizované:** co skutečně učitel realizuje.
- ❖ **Podpůrné:** učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy, které podporuje realizaci předepsaného kurikula.
- ❖ **Hodnocené:** převedené do podoby testů, zkoušek a dalších nástrojů měření.
- ❖ **Osvojené:** to co se žáci skutečně naučí.

1.3 Podoby a roviny kurikula

Další rozlišení kurikula:

- ❖ **Formální kurikulum**, které zahrnuje komplexní projekt cílů, obsahu, prostředků, organizace a realizace vzdělávání ve vzdělávacím procesu (ve výuce) a způsoby kontroly a hodnocení výsledků (výuky).
- ❖ **Neformální kurikulum**, které zahrnuje aktivity a zkušenosti vztahující se ke škole (podmínky; aktivity organizované školou, např. výlety, zájmové kroužky; úkoly a příprava žáků na vyučování).
- ❖ **Skryté kurikulum**, které postihuje další souvislosti života školy, které nejsou obvykle explicitně vyjádřeny v programech a jsou obtížně postižitelné: etos a klima školy, vzdělávací hodnoty, vztahy mezi učiteli a žáky, pravidla chování ve třídě, ve třídě, sociální struktura třídy.

1.3 Složky kurikula

Vzdělávací program vymezuje tyto složky kurikula:

- ❖ Koncepce vzdělávání pro vzdělávací soustavu celé země nebo pro určitý druh školy;
- ❖ Cíle tohoto vzdělávání;
- ❖ Učivo, resp. témata učiva v jednotlivých integrovaných předmětech;
- ❖ Cílové standardy, formulované např. jako požadavky na to, co se mají žáci naučit v určitém ročníku nebo stupni školy, popř. přímo jako evaluační nástroje;
- ❖ Implementační plán, tj. seznam kroků, jimiž bude program uváděn do praxe. *(dle Průchy)*

1. 4 CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ V TEORII KURIKULA

Zprostředkující pojetí – „krok za krokem k cíli“.

Model je založen na racionálním plánování výuky podle předem stanovených cílů vzdělávání. Rozvíjí především znalosti a intelektuální dovednosti. Je charakterizován otázkami:

1. Jakých cílů (kompetencí žáka) chce škola dosahovat?
2. Jaké činnosti budou používány, aby bylo cílů dosaženo?
3. Jak mohou být tyto činnosti efektivně organizovány?
4. Jak můžeme zjistit, zda bylo stanovených cílů dosaženo, tj. jak budeme hodnotit výkony žáků?

1.4 Cíle vzdělávání v teorii kurikula

Zprostředkující model:

- ❖ Cíle jsou kritérii, podle nichž je vybíráno učivo, vymezován obsah, budován vyučovací proces a připravovány testy a zkoušky.
- ❖ Vysoká míra pedagogického vedení ze strany učitele.
- ❖ Racionální řízení vzdělávání.
- ❖ Efektivní posuzování výsledků

(Slavík, J.: Hodnocení v současné škole)

1. 4 Cíle vzdělávání v teorii kurikula

Vstřícné pojetí – „zážitek z tvorby.“

Vstřícný model je založený na plánování výuky podle témat, námětů. Nesměřuje k detailnímu stanovení cílů, ale zabývá se spíše obecnými, komplexními cíli. Rozvíjí především obecnou tvořivost tzv. „emoční inteligenci“. Je charakterizován otázkami:

- 1. Jaký námět je vhodný pro dnešní výuku?*
- 2. Jakými činnostmi budeme námět realizovat?*
- 3. Jakým způsobem poukázat na cíle, které se v průběhu práce vynoří?*
- 4. Jakým způsobem hodnotit tvůrčí výsledky žáků, aby hodnocení odpovídalo charakteru tvůrčí činnosti?*

1. 4 Cíle vzdělávání v teorii kurikula

Vstřícný model:

- ❖ obsah a metody práce nejsou odvozované z cílů, ale naopak, mnohé cíle vylíknou až z průběhu činnosti samé.
- ❖ učitel sice obecné cíle ke kterým by se mělo dospět zná, ale cestu k jejich dosažení nemůže předem přesně plánovat.
- ❖ jedná se o široce pojaté tematické úkoly u kterých není stanoveno, co se žáci mají konkrétně naučit.
- ❖ pro povšechné (holistické) hodnocení je využíván tzv. reflektivní dialog (mluví se též o autentickém nebo alternativním hodnocení).

1. 5 Kurikulum z hlediska potřeb předškolního dítěte

V předškolním vzdělávacím prostředí rozlišujeme 3 přístupy při konstrukci kurikula :

1. **Akademický** – nejrozšířenější, propracovaný a vzhledem k dlouholeté tradici většinou nej přijatelnější. Důraz klade na systém, vědu a intelektové poznání (např. *Informatorium... J.A. Komenského*).

***Nevýhodou** takto pojatého kurikula je, že systém vědy neodpovídá vývoji poznání dítěte a tím je pro děti většinou nezajímavý.*

1. 5 Kurikulum z hlediska potřeb předškolního dítěte

2. **Osobnostní přístup** – akceptuje tvořivost, činnost, odklon od zvnějšku určovaných konkrétních poznatků. Zaměřuje se na rozvoj schopností a individualitu dítěte, svobodu, nezávaznost, volbu a zájmy.

Nevýhoda spočívá v tom, že osobnostní vlastnosti je nutné rozvíjet na určitém obsahu (a ten si samo dítě vybrat nedokáže, a některé zkušenosti nelze předat přímou cestou (např. přesvědčit se o jedovatosti hub; nebo pravidlech silničního provozu...))

1. 5 Kurikulum z hlediska potřeb předškolního dítěte

3. **Proživotní** přístup – se jeví jako nejvýhodnější. Na něm založené kurikulum představuje určitý kompromis mezi oběma předchozími. Snaží se vycházet z toho, co budou děti potřebovat v životě. Vybírá potřebné poznatky, ale zároveň rozvíjí vlastnosti, schopnosti a kompetence, které jsou důležité pro praktický život.

Nevýhodou je, že život postupuje rychleji, než školní vzdělávání. Dnešní děti vycházejí ze školy v 21. století, o jehož nárocích víme zatím jen málo.

1. 5 Kurikulum z hlediska potřeb dítěte předškolního věku

- ❖ Tím, že MŠ nemá stanoven základní vzdělávací standard jako školy s povinnou docházkou, není vázána konkrétním učivem.
- ❖ MŠ má poměrně velkou volnost při stanovení výchovně-vzdělávacích cílů, úskalím je jejich šíře a obecnost.
- ❖ MŠ by měla v kurikulu preferovat rozvoj osobnosti a mimoracionální složky poznávání nad školsky chápaným racionálním poznáním.

1. 6 Aktuální cíle předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání musí respektovat hodnotu osobně prožívané zkušenosti a poznání dítěte, jeho individualitu i hranice jeho možností.

Aktuální cíle jsou:

- ❖ Pomoc emocionálnímu a sociálnímu rozvoji a přizpůsobení dítěte.
- ❖ Podpora vztahu k poznávání a učení a poskytnutí podmínek k samostatnému učení a poznávání okolního světa.
- ❖ Příprava v oblasti řečových a intelektových dovedností souvisejících s primárním vzděláváním.
- ❖ Pěstování a rozvoj individuálního vyjádření a tvořivých schopností v oblasti emocionální, etické a estetické.

1. 6 Aktuální cíle předškolního vzdělávání

V českém školství současnosti jsou cíle a záměry osobnostně orientované předškolní výchovy definovány

Školským zákonem (2004)

Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání (2004).

Nejobecnějším cílem je dovést dítě k tomu, aby na základě optimálního rozvoje svých individuálních předpokladů získalo **základy klíčových kompetencí**, to znamená pro život důležitých kompetencí (např. základy pro zdravé sebevědomí a sebejistotu, pro schopnost být samo sebou a zároveň se umět přizpůsobit životu v sociální komunitě, v kulturní a multikulturní společnosti).

Kontrolní otázky:

1. Jak chápat pojem kurikulum; od kdy se používá v české pedagogice?
 2. Jaké podoby a roviny kurikula rozlišujeme?
 3. Jaké přístupy ke konstrukci předškolního kurikula rozlišujeme?
 4. Jaké jsou aktuální cíle předškolního vzdělávání?
-

Děkuji za pozornost.

